

ськогосподарські культури, тварини, гриби і мікроорганізми. При цьому заслуговує на увагу збереження їх різноманіття і, в першу чергу, внутрішньовидове. Важливим є оцінка і збереження різноманіття сучасних агроценозів із визначенням ефективності основних механізмів саморегуляції і взаємозалежності комплексу видів, а також біологічної спільноти, місць розвитку і розмноження та визначення впливу екологічних процесів на зміни конкретних ценозів польових культур і, зокрема, пшениці озимої.

В 2005–2017 рр. відмічено, що агроценози з високим рівнем біорізноманіття сприяють закономірним процесам саморегуляції та дозволяють контролювати наслідки дій систем землеробства. При цьому біологічне різноманіття створює агро-екосистему, при якій як популяції видів, так і ґрунти, повітря, порівняно чиста прісна вода, різноманітний корм для фітофагів і корисних організмів формується за сучасними високоякісними механізмами. Доцільно відмітити, що ентомокомплекс набувають нове багатство вибору для фізіологічного стану із коливанням хімічних і фізичних властивостей рослин, а також гранту. В роки досліджень відмічено значний вплив коливань погоди і змін клімату на формування попу-

ляцій і види, зокрема з аеродинамічними властивостями, а також за сприятливих умов живлення головним чином спеціалізованих фітофагів.

Доцільно відмітити, що в роки спостережень відмічено як скорочення, так і розширення ареалів окремих корисних і шкідливих видів комах. Актуальним є питання щодо оцінки впливу метаболітів агрохімікатів, а також інших забруднювачів навколишнього середовища на розвиток і розмноження ентомофагів та інших корисних організмів біоценозів. Відмічено надзвичайно небезпечні впливи залишків окремих засобів захисту рослин як на структури ентомокомплексів, так і на живильні та харчові ланцюги.

Вказане вище свідчить про важливість збереження біорізноманіття агробіоценозів при вирощуванні пшениці та інших сільськогосподарських культур, так як формування ентомокомплексів агроценозів значною мірою залежить від якісних і кількісних показників рослинного різноманіття новітніх ценозів. Таким чином, стратегія захисту пшениці у найближчі роки повинна ґрунтуватися переважно на екологічній основі із реалізацією механізму саморегуляції агроценозів і високоефективною технологією управління ентомокомплексом на видовому та популяційному рівнях.

УДК 633.11:581.5(477)

Дубовий В. І., доктор с.-г. наук, професор,

Парфенюк С. М., аспірант

Житомирський національний агроекологічний університет

ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА МОРОЗОСТІЙКОСТІ ОЗИМИХ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ УМОВАХ

Відомо, що проблема морозостійкості озимих зернових культур в Україні була і залишається досить актуальною. Щорічно від дії морозів та інших екологічних факторів перезимівлі гинуть значні площі озимини. В окремі роки пошкодження посівів носить катастрофічний характер.

Не дивлячись на те, що в селекційній практиці розроблена значна кількість способів оцінки селекційного матеріалу на морозостійкість, в даний час не має надійних і простих способів оцінки та добору морозостійких рослин та одержання з них морозостійкого потомства.

Камери штучного клімату для проморожування рослин є енергозатратними, а тому актуальним є проведення досліджень з великим об'ємом селекційного матеріалу. Такими умовами є природні екстремальні. В зв'язку з цим, метою досліджень було удосконалити способи екологічної оцінки та добору морозостійкості озимих зернових культур з урахуванням температурно-світлових факторів при їх осінній вегетації, моніторингу та умов прогнозування особливостей перезимівлі на фоні впливу спеціальних природних екстремальних чинників в умовах Лісостепу та Полісся України.

Вивчали 37 сортів пшениці озимої різного еколого-географічного походження, 70 сортотразків

ячменю озимого, 5 тритикале та 5 сортів жита. Висівали сортотразки в різних умовах: ґрунтові ванни, металеві циліндри об'ємом 40 літрів, поліетиленові циліндри об'ємом 5 і 1 літр, а також у паперових рулонах. Останній варіант був розділений на чотири повторності, по дві із яких були виставлені в природних умовах на перезимівлю у Миронівському інституті пшениці ім. В. М. Ремесла і в Житомирському агроекологічному університеті.

В цілому, порівняно вищу морозостійкість мали рослини сортів жита озимого та тритикале. Серед сортів пшениці озимої слід відмітити Миронівську 808, Подолянку, Миронівську 27, Миронівську 31, Переяславку, які забезпечили достатню кількість виживших рослин. За різних умов варіантів дослідження.

Таким чином, на основі проведених досліджень з вивчення екологічної оцінки морозостійкості озимих зернових культур в умовах Полісся та Лісостепу України ми відмічаємо, що органічне поєднання провокаційних природних температурних фонів з польовими сприятиме ефективній оцінці та добору рослин, потомства яких можуть бути вихідним матеріалом у створення нових морозостійких сортів.